Přednáška 2

Souvislost grafu

Seznámíme se s následujícími pojmy:

- sled (otevřený / uzavřený)
- složení sledů
- tah, cesta, kružnice
- souvislý graf
- komponenta grafu
- strom
- kostra grafu

Skripta strana 23 - 28

Sled grafu G = $\langle H,U,\rho \rangle$ s krajními uzly u a v :

posloupnost uzlů a hran $S = \langle u_0, h_1, u_1, h_2, \ldots, u_{n-1}, h_n, u_n \rangle$,

kde $u = u_0$, $v = u_n$, $\rho(h_i) = [u_{i-1},u_i]$ pro i = 1, 2, ..., n, **délka** sledu S je n, **vnitřní** uzly jsou $u_1, \ldots u_{n-1}$

Jinými slovy - **sled s krajními uzly u a v je posloupnost uzlů a hran,** které projdeme, když se grafem libovolně neuspořádaně pohybujeme z uzlu **u** do uzlu **v**. Každý průchod hranou zvětší délku sledu o 1.

Uzavřený sled: $u = v$ a $n \geq 1$

Otevřený sled: $u \neq v$ nebo $n=0$

Navazující sledy můžeme skládat: $S_1.S_2$

$\langle u \rangle$	$\langle u,a,u \rangle$	$\langle u,b,v \rangle$
otevřený	**uzavřený**	**otevřený**

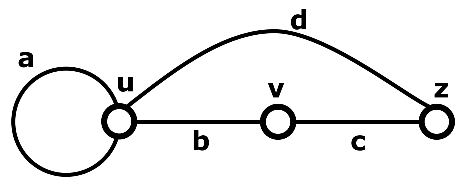

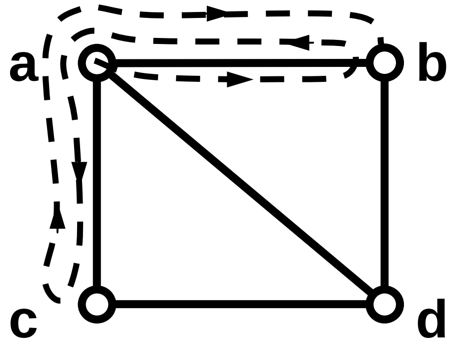

(Otevřený) sled s_1 délky 5 z uzlu a do uzlu b:

< a, [a,b], b, [b,a], a, [a,c], c, [c,a], a, [a,b], b >

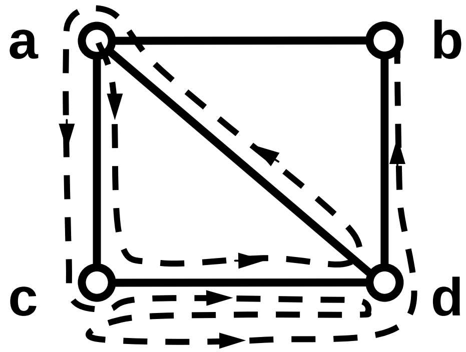

(Otevřený) sled s_2 délky 8 z uzlu a do uzlu b:

< a, [a,c], c, [c,d], d, [d,a], a, [a,c], c, [c,d], d, [d,c], c, [c,d], d, [d,b], b >

Tah s krajními uzly u a v je sled s krajními uzly u a v, v němž se žádná hrana neopakuje (uzel může).

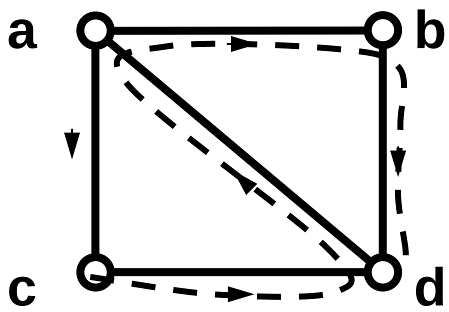

(Otevřený) tah t_1 délky 4 z uzlu c do uzlu d:

< c, [c,d], d, [d,a], a, [a,b], b, [b,d], d **>**

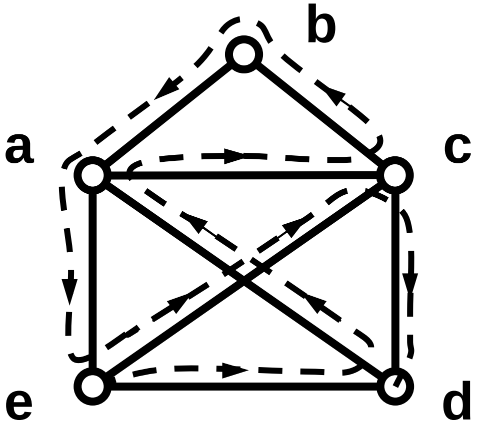

(Otevřený) tah t_2 délky 8 z uzlu e do uzlu d:

< e, [e,d], d, [d,a], a, [a,c], c, [c,b], b,
[b,a], a, [a,e], e, [e,c], c, [c,d], d >

Cesta s krajními uzly u a v je tah s krajními uzly u a v, v němž se žádný uzel neopakuje. Je to tedy sled v němž se neopakuje žádná hrana ani žádný uzel.

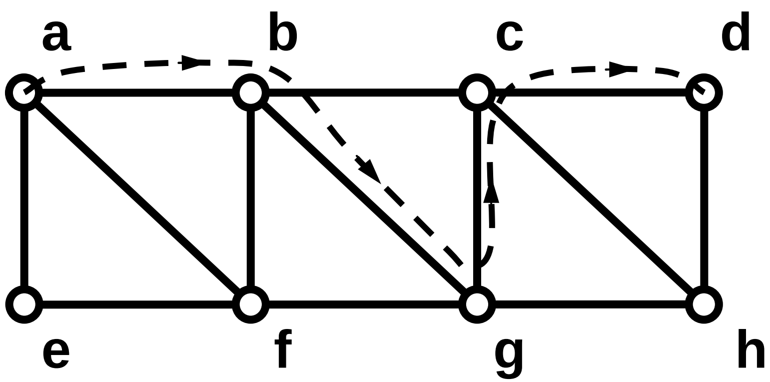

(Otevřená) cesta c_1 délky 4 z uzlu a do uzlu d:

< a, [a,b], b, [b,g], g,
[g,c], c, [c,d], d, >

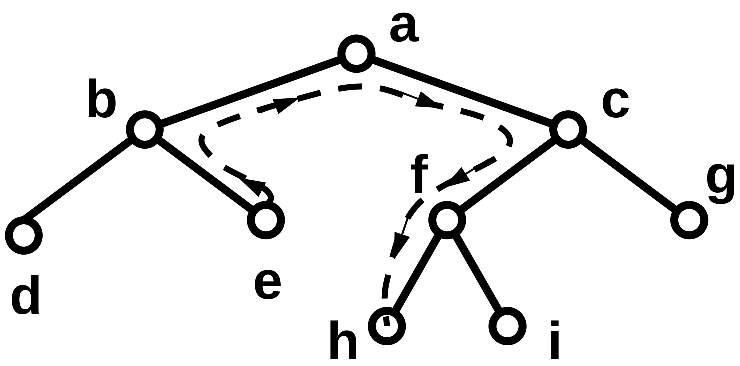

(Otevřená) cesta c_2 délky 5 z uzlu e do uzlu h:

< e, [e,b], b, [b,a], a,
[a,c], c, [c,f], f, [f,h], h >

Kružnice je uzavřená cesta (tj. uzavřený sled délky aspoň 1, v němž se žádná hrana ani uzel neopakuje).

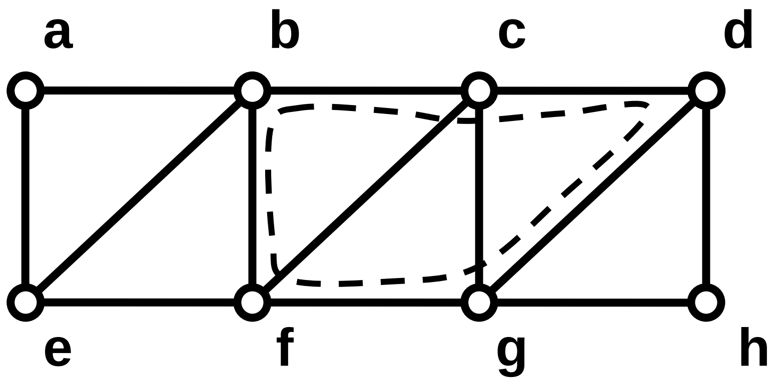

Kružnice k_1 délky 5 procházející uzly b, c, d, g, f:

< b, [b,c], c, [c,d], d,
[d,g], g, [g,f], f, [f, b], b >

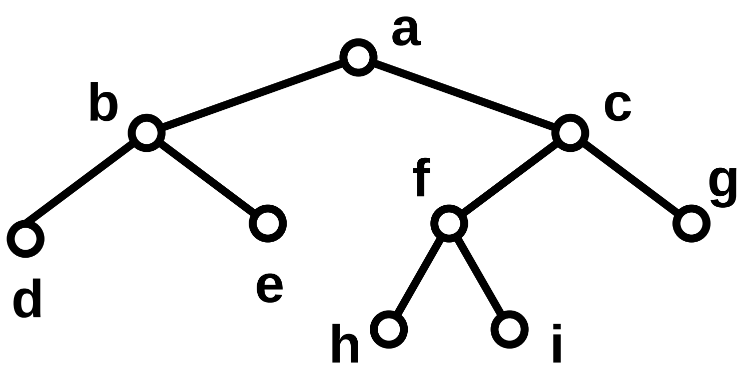

V tomto grafu neexistuje žádná kružnice (ani žádný uzavřený tah). Uzavřený sled ano, např.

< a, [a,c], c, [c,a], a >

Pozorování: Z každého sledu z uzlu u do uzlu v lze vybrat cestu z u do v.

Konstrukce:
Opakuj
Jestliže se ve sledu vyskytuje uzel x vícekrát,
odstraň ze sledu vše mezi prvním a posledním výskytem x.
dokud lze sled takto„zkracovat“.
Ve výsledku se žádný uzel neopakuje, je to tedy cesta.

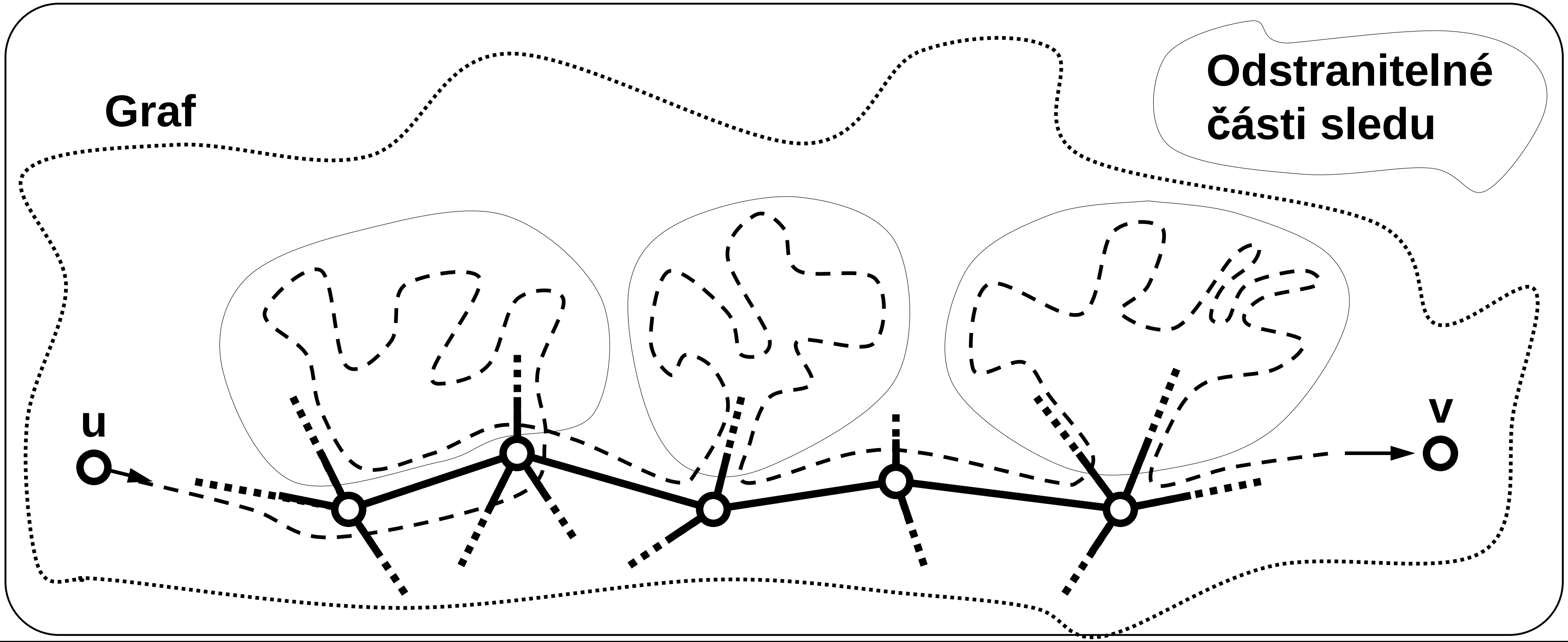

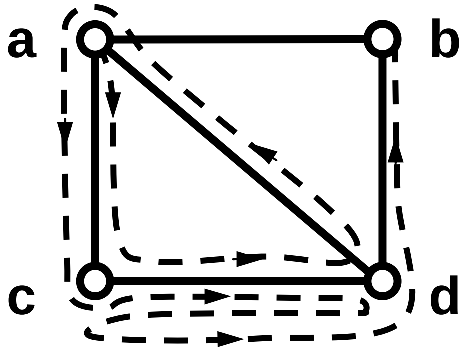

< a, [a,c], c, [c,d], d, [d,a], a, [a,c], c,
[c,d], d, [d,c], c, [c,d], d, [d,b], b >

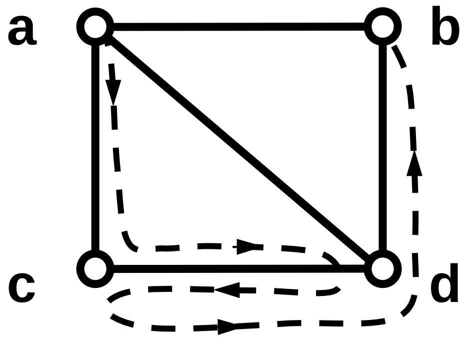

< a, [a,c], c,[c,d], d, [d,c], c, [c,d], d, [d,b], b >

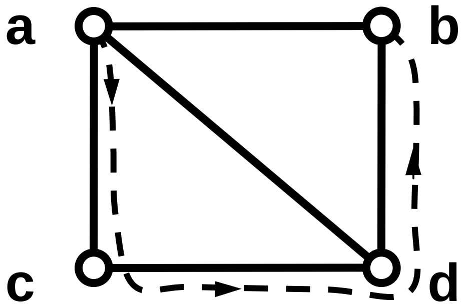

< a, [a,c], c,[c,d], d, [d,b], b >

<u>Pozorování:</u> Z každého uzavřeného sledu liché délky (alespoň 3) lze vybrat kružnici liché délky.

Zdůvodnění:

Pokud se v uzavřeném sledu S z uzlu u do u žádný uzel neopakuje, je sled již sám kružnicí.

Pokud se ve sledu S některý uzel x (x ≠ u) vyskytuje (alespoň) dvakrát, rozdělíme S na sledy S_1 a S_2: S_1 bude sled vedoucí z prvního výskytu x v S do posledního výskytu x v S. V S_2 bude všechno ostatní, tj. $S_2 = S – S_1$.

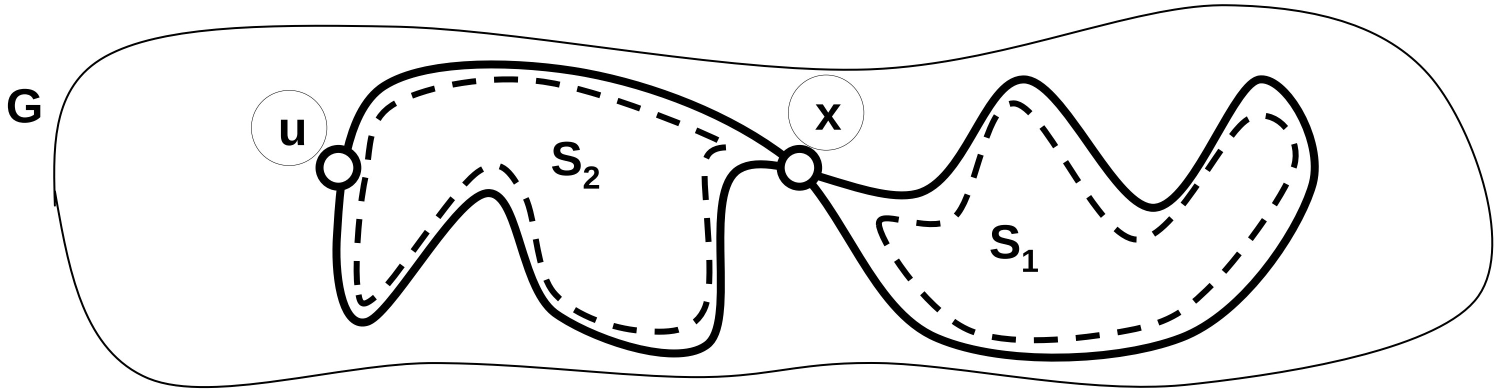

S_1 i S_2 jsou uzavřené sledy a právě jeden z nich má lichou délku. Není-li pak sám kružnicí, aplikujeme na něj opět stejný postup, dokud nedojdeme ke kružnici liché délky.

Předchozí pozorování neplatí pro sledy sudé délky – z takového sledu vůbec nemusí být možné vybrat nějakou kružnici.

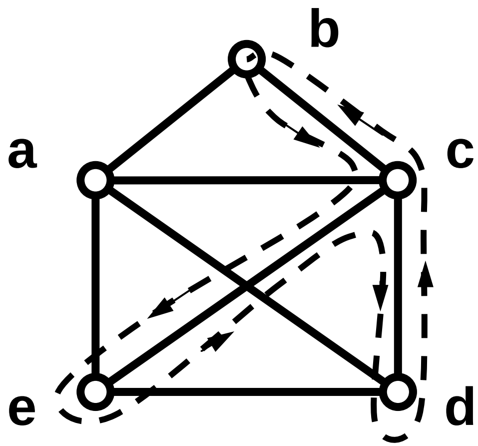

Uzavřený sled

<b, [b,c], c, [c,e], e, [e,c], c, [c,d], d, [d,c], c, [c,b], b>

má délku 6 a žádnou kružnici neobsahuje

Pozorování tedy neplatí pro sledy sudé délky proto, že nejkratší uzavřený sled sudé nenulové délky má délku 2 – je to průchod po jedné hraně „tam a zpět“ a neobsahuje kružnici.

Naopak, nejkratší uzavřený(!) sled liché délky má délku 1 (v obyčejném grafu dokonce 3) – a to už je kružnice.

Souvislý graf je takový, v němž existuje sled mezi libovolnými dvěma uzly.

Pozorování:
V souvislém grafu existuje cesta mezi libovolnými dvěma uzly.

Zdůvodnění: Z každého sledu lze vybrat cestu.

Komponenta grafu je každý jeho maximální souvislý podgraf (= souvislý podgraf, který už "nelze zvětšit") .

Graf G_1 má 5 komponent .

G_1

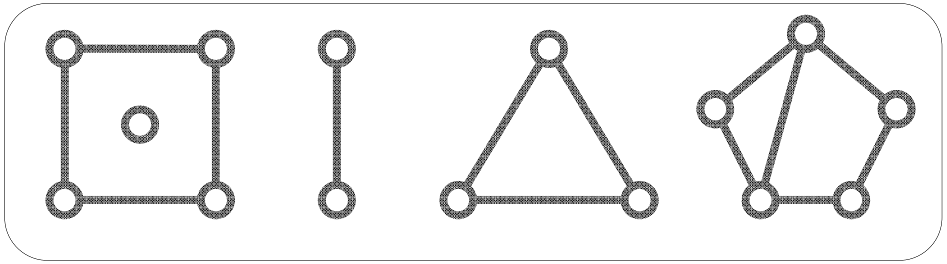

Poznámka: Graf obsahuje jednu komponentu (je-li souvislý) nebo více komponent (není-li souvislý).

Pozorování:

Každý souvislý graf G s n ($\geq$2) uzly obsahuje uzel u, po jehož odebrání vznikne souvislý podgraf G-{u} s n-1 uzly.

(Je to libovolný krajní uzel cesty maximální délky v G.)

Důležité pozorování:

Je-li G = $\langle H,U,\rho \rangle$ souvislý graf, potom platí

$$|H| \geq |U| - 1.$$

Zdůvodnění (indukcí podle počtu uzlů |U|=n)

Takže: K vytvoření souvislého grafu s n uzly potřebujeme alespoň (n-1) hran.

Jak vypadají souvislé grafy s minimálním počtem hran ?

Strom je souvislý graf, který neobsahuje žádnou kružnici.
Kostra grafu G je takový jeho faktor, který je stromem.

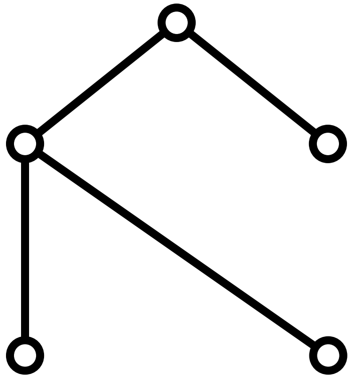

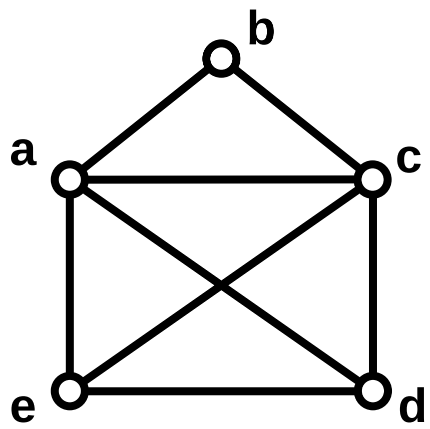

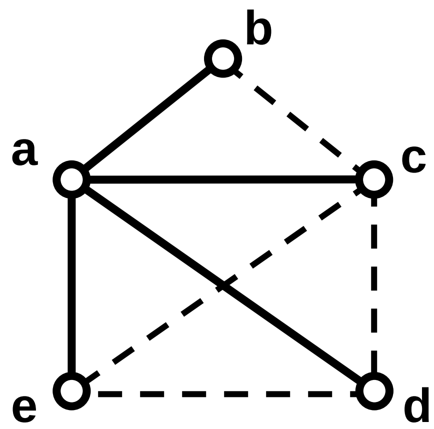

Kontrolní otázky

2.1 **Mějme dva souvislé grafy G_1 a G_2. Je sjednocení $G_1 \cup G_2$ souvislý graf ?**

2.2 **Nechť G je obyčejný graf s n uzly. Stanovte podmínky pro počet jeho hran, které zaručí, že**

- **a) určitě není souvislý**
- **b) určitě je souvislý**

2.3 **Kolik různých kružnic délky k (k≥3) obsahuje úplný graf K_n (n≥3) ? Za různé nepovažujte kružnice, které se jakožto posloupnosti uzlů liší pouze volbou počátečního uzlu nebo opačným pořadím procházení uzlů.**

2.4 **Kolik různých cest (resp. sledů) délky k existuje mezi pevně zvolenými uzly u a v úplného grafu K_n?**

2.5 **Nechť stromy T1 a T2 mají alespoň jednu společnou hranu. Je symetrická diference T1 ⊕ T2 souvislým grafem ?**

2.6 **Vyjádřete podmínku souvislosti grafu G pomocí (tranzitivního uzávěru) relace sousednosti Γ.**

Kontrolní otázky

2.7 Určete minimální a maximální možný počet komponent obyčejného grafu, který má 10 uzlů a 16 hran.

2.8 Existuje nějaký graf, který nemá žádnou komponentu?

2.9 G_1 a G_2 jsou dva disjunktní neorientované grafy, G_1 (G_2) má m_1 (m_2) hran, n_1 (n_2) uzlů a p_1 (p_2) komponent.

a) Jakým minimálním počtem hran je třeba doplnit sjednocení $G_1 \cup G_2$ tak, aby vznikl souvislý graf?

b) Změní se tento počet, pokud stanovíme, že doplňované hrany musí mít vždy jeden krajní uzel v G_1 a druhý v G_2?

c) Kolik hran musíme odebrat z grafu vytvořeného v bodu a), aby zbyla jeho kostra?

ORIENTOVANÉ GRAFY – úvod

V této části se seznámíme s následujícími pojmy:

- orientovaný graf (OG), orientovaný multigraf, prostý/obyčejný OG, zrušení/zavedení orientace, opačná orientace
- spojení, orientovaný tah, orientovaná cesta, cyklus, silně souvislý OG, silná komponenta, kondenzace OG
- vstupní/výstupní stupeň uzlu, množina následníků / předchůdců uzlu

Skripta odstavec 2.2, strana 28 - 33

Co je to orientovaný graf ?

$G = \langle H, U, \sigma \rangle$

hrany grafu G

uzly grafu G

incidence

$\sigma : H \rightarrow U \times U$ (množina **uspořádaných dvojic**)

$\sigma(h) = (u, v)$ ... **počáteční / koncový uzel** hrany **h**

v je **následník** uzlu **u**, **u** je **předchůdce** uzlu **v**

$\sigma(h_1) = \sigma(h_2)$ ... rovnoběžné hrany => **multigraf**

prostý orientovaný graf = graf **bez** rovnoběžných hran, tzn. hranu určují její krajní uzly => σ je zbytečné, $\mathbf{G = \langle H, U \rangle}$

obyčejný orientovaný graf = prostý OG bez smyček

Jinými slovy ...

Hrany v OG jsou **orientované**, tzn. pořadí uzlů **je** významné.

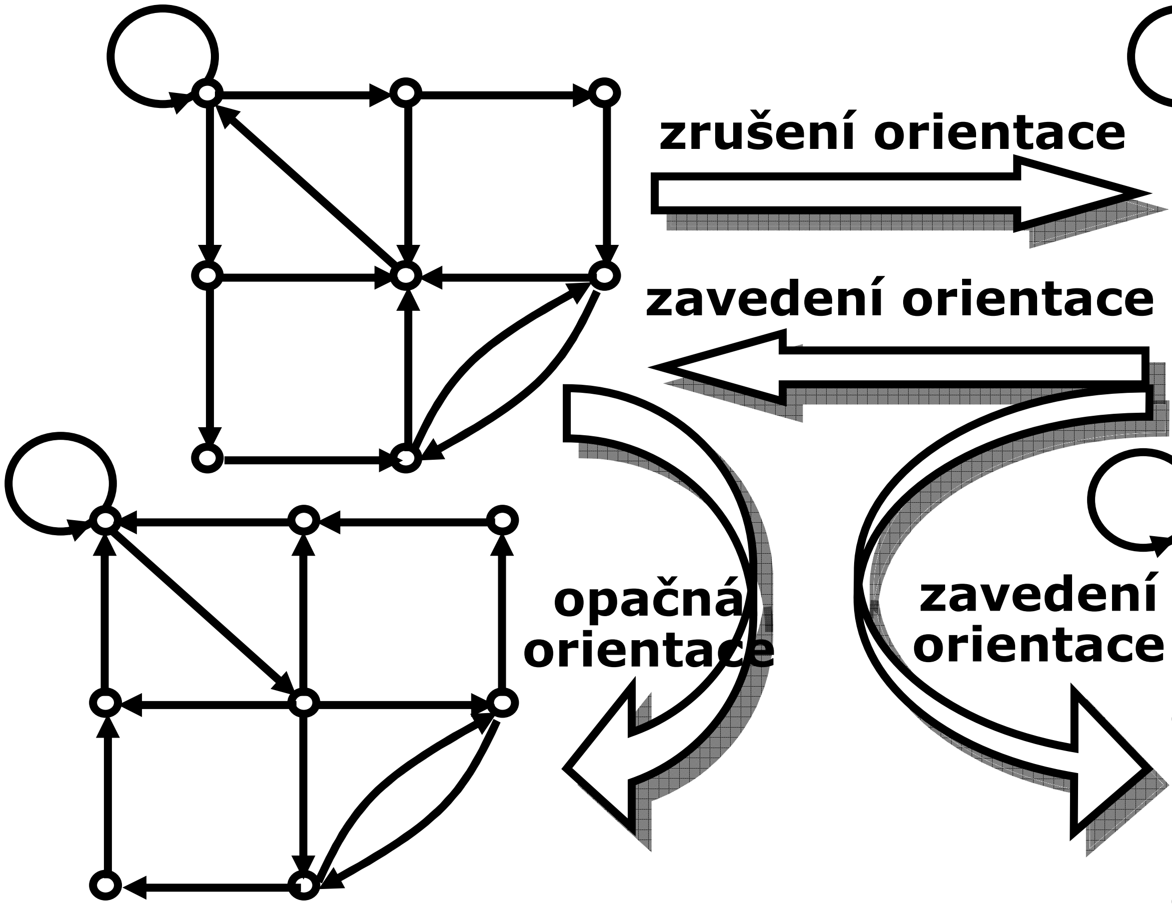

Jeden malý trik ...

Následující pojmy z neorientovaných grafů lze přenést do orientovaných grafů tak, že je uvažujeme na grafu vzniklém zrušením orientace:

- sled (otevřený / uzavřený), složení sledů, tah, cesta, kružnice, souvislý graf
- komponenta grafu, strom, kostra grafu

Další pojmy lze zavést pro orientované grafy analogicky jako pro neorientované grafy:

- podgraf, faktor, indukovaný podgraf
- operace s grafy (sjednocení, průnik, rozdíl, symetrická diference a doplněk), disjunktní a hranově disjunktní grafy
- konečný / nekonečný graf, izomorfizmus grafů

? Tak proč vůbec orientovat hrany ?

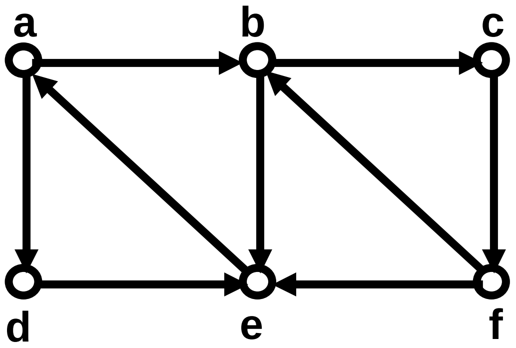

Spojení S (délky **n**≥ 0) v orientovaném grafu G z uzlu **u** do uzlu **v**:

$$S = \langle u_0, h_1, u_1, h_2, \ldots, h_n, u_n \rangle,$$

kde $\sigma(h_i) = (u_{i-1}, u_i)$, $u_0 = u$, $u_n = v$

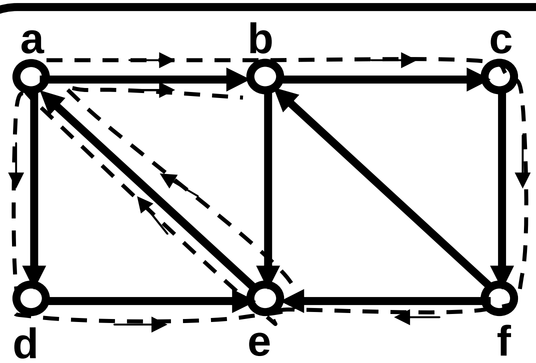

Spojení délky 10 z uzlu a do uzlu b (a $\longrightarrow$ b):

$\langle$ a, (a,b), b, (b,e), e, (e,a), a, (a,b), b, (b,c), c, (c,f), f, (f,b), b, (b,e), e, (e,a), a, (a,b), b$\rangle$

- **orientovaný tah** - spojení bez opakovaných hran
- **orientovaná cesta** – spojení bez opakovaných uzlů ($\Rightarrow$ ani hran)
- **otevřené x uzavřené spojení (orient. tah, orient. cesta)**
- **cyklus** – uzavřená orientovaná cesta

POZOR – spojení a sled v OG

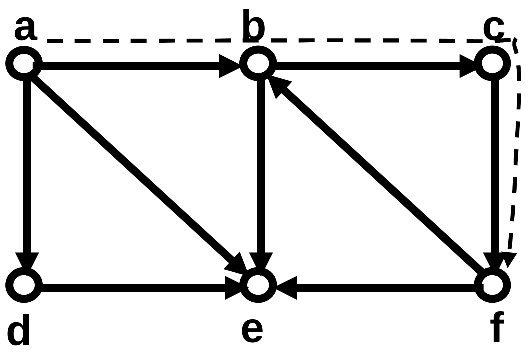

Spojení délky 3 z uzlu a do uzlu f (a $\longrightarrow$ f):

$\langle$ a, (a,b), b, (b,c), c, (c,f), f$\rangle$

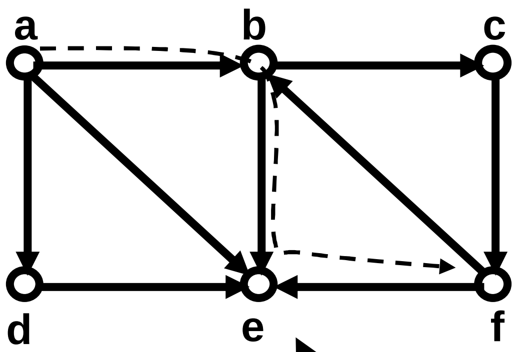

Sled délky 3 z uzlu a do uzlu f (a $\longrightarrow$ f):

$\langle$ a, [a,b], b, [b,e], e, [e,f], f$\rangle$

(jako kdybychom zrušili orientaci)

Tento graf je ("obyčejně") **souvislý**.

Silně souvislý orientovaný graf G - pro každou dvojici uzlů u,v existují spojení jak z u do v tak i z v do u ($\mathbf{u} \longrightarrow \mathbf{v}$ **&** $\mathbf{v} \longrightarrow \mathbf{u}$)

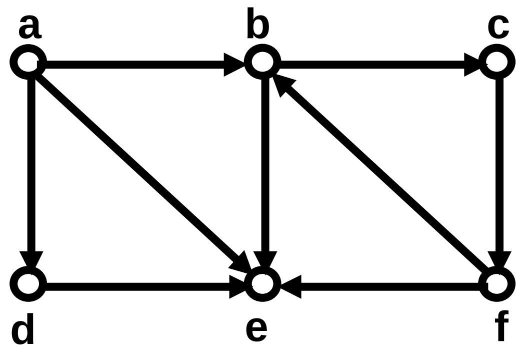

Spojení:

$a \longrightarrow f$ ANO	$f \longrightarrow a$ NE
$c \longrightarrow d$ NE	$d \longrightarrow c$ NE
$e \longrightarrow \ldots$ NE	$\ldots \longrightarrow a$ NE

$\Rightarrow$ graf **není silně souvislý**

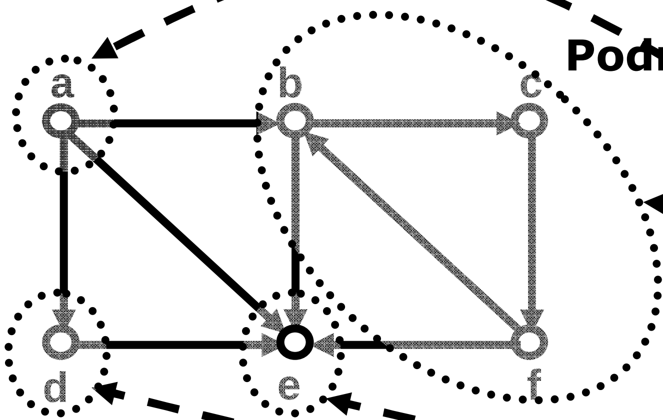

Podmnožiny vzájemně propojitelných uzlů:

{a}, {b,c,f}, {d}, {e}

Silná komponenta =

maximální silně souvislý podgraf

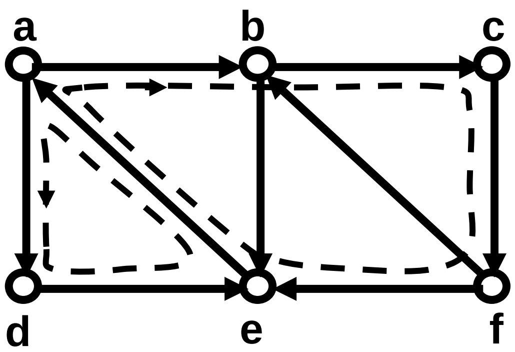

Podmnožiny vzájemně propojitelných uzlů:

{a,b,c,d,e,f}

⇒ graf **je silně souvislý** (tzn. je tvořen **jedinou silnou komponentou**)

Co dalšího lze říci o silně souvislých grafech?

Následující tvrzení jsou ekvivalentní:

1) G je silně souvislý orientovaný graf

2) G je souvislý a každá jeho hrana je v (nějakém) cyklu

3) pro každý rozklad $\{U_1, U_2\}$ množiny uzlů existují hrany

$$U_1 \rightarrow U_2 \text{ a } U_2 \rightarrow U_1$$

D: **1** $\Rightarrow$ **2** $\Rightarrow$ **3** $\Rightarrow$ **1**

<u>Důsledek:</u> Když z grafu odebereme všechny silné komponenty, vznikne podgraf, který **nemá žádné cykly** ani hrany z nějakého cyklu původního grafu.

$G' = G-(\cup G_i)$, G_i - silné komponenty grafu G

G' je bez cyklů

Základem silných komponent jsou cykly !

Kondenzace O.G. - silná komponenta se stane uzlem + hrany

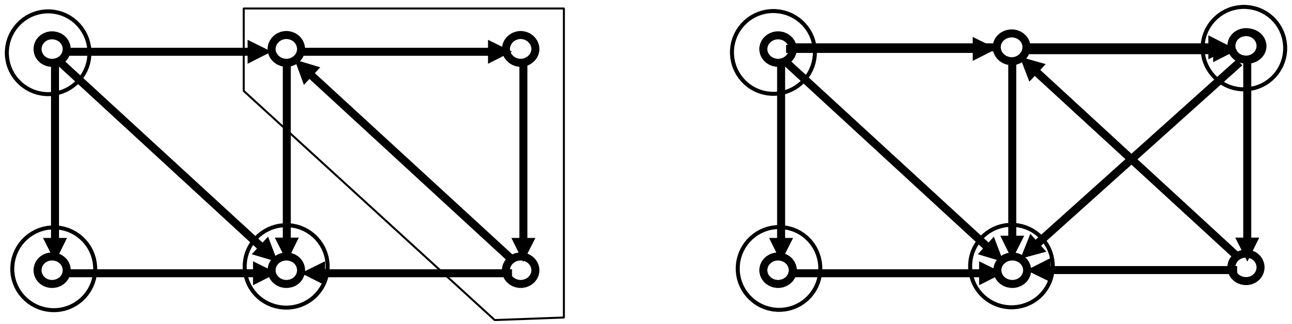

Stupně a sousedi uzlů v orientovaném grafu G:

- **výstupní stupeň δ^+(u)** – kolik hran vystupuje z uzlu u (je-li **δ^+(u)=0** $\Rightarrow$ u je **list** grafu G)
- **vstupní stupeň δ^-(u)** – kolik hran vstupuje do uzlu u (je-li **δ^-(u)=0** $\Rightarrow$ u je **kořen** grafu G)
- **Γ(u)** - množina následníků uzlu u
- **Γ^{-1}(u)** - množina předchůdců uzlu u

Lze něco zjistit o stupních ??

$$\sum_{u \in U} \delta^+(u) = \sum_{u \in U} \delta^-(u) = |H|$$

Vysvětlení: Každá hrana přispívá +1 výstupnímu stupni svého počátečního uzlu a +1 vstupnímu stupni svého koncového uzlu.

Kontrolní otázky

2.10 Bude graf vzniklý zrušením orientace libovolného obyčejného orientovaného grafu obyčejným neorientovaným grafem ?

2.11 Je možné, aby byl silně souvislý nějaký orientovaný graf, jehož některé uzly mají vstupní stupeň rovný nule ?

2.12 Orientovaný graf G vznikl jako sjednocení několika cyklů. Je graf G silně souvislý ?

2.13 Kolik silných komponent má orientovaný graf $G = \langle H,U,\sigma \rangle$, který neobsahuje žádný cyklus?

2.14 Jaký je minimální počet hran silně souvislého orientovaného grafu s n ($\geq$2) uzly ?

2.15 Pokuste se formulovat nutnou a postačující podmínku pro to, aby orientovaný graf G obsahoval nekonečně mnoho spojení z uzlu u do uzlu v.

2.16 Jaký je minimální počet hran orientovaného grafu, který má n ($\geq$3) uzlů a k ($2 \leq k \leq n-1$) silných komponent ?

2.17 Souvislý orientovaný graf G obsahuje aspoň dva uzly a má konečně mnoho různých spojení. Může být tento graf silně souvislý ?

2.18 Existuje nějaký orientovaný graf, který nemá žádnou sinou komponentu?